

Warszawa, dnia 18 czerwca 2019 roku

910
...../2019/PSP/AK

Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia

we Wrocławiu

V Wydział Karny

ul. Podwale 30

50-040 Wrocław

Oskarżeni:

████████████████████
████████████████████
████████████████████
████████████████████

Obrońcy:

1. adw. Zbigniew Piątkowski

2. adw. Olgierd Grodziński

(adresy w aktach)

Oskarżyciel posiłkowy:

Maciej Stachowiak

Pełnomocnicy:

adw. Mikołaj Pietrzak

adw. Maria Radziejowska

(adres w aktach)

Sygn. akt: V K 180/18

Stanowisko Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Działając na podstawie art. 91 k.p.k. Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej także: HFPC, Fundacja) pragnie przedstawić swoje stanowisko w sprawie o sygn. akt V K 180/18, która toczy się przed Sądem Rejonowym dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu.

1. Wstęp

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić uwagę, że jako organizacja społeczna, o której mowa w art. 90 k.p.k., zdecydowała się przyłączyć do niniejszego postępowania ze względu na potrzebę ochrony praw człowieka. Zgodę na przyłączenie do niniejszej sprawy wyraził Pan Maciej Stachowiak występujący w niniejszej sprawie jako oskarżyciel posiłkowy. Ponadto na rozprawie z dnia 12 lipca 2018 roku zgodę na przyłączenie do niniejszego postępowania wyraził Prokurator, a także sąd uznał, że: „(...) udział przedstawiciela społecznego leży w interesie wymiaru sprawiedliwości.”¹.

W „Zgłoszeniu udziału organizacji społecznej w postępowaniu” z dnia 6 lipca 2018 roku (dalej: Zgłoszenie z dnia 6 lipca 2018 roku) Fundacja wskazała, że zgodnie z § 8 pkt 4 do jej celów statutowych należy działanie na rzecz ochrony praw człowieka. Wskazaliśmy także, że stale zajmujemy się monitorowaniem przypadków nadużywania przemocy ze strony funkcjonariuszy Policji, które właśnie może objawiać się nadużywaniem bądź niezasadnym użyciem środków przymusu bezpośredniego.

Pomimo upływu prawie 3 lat od śmierci Igora Stachowiaka sprawa ta nadal jest przedmiotem burzliwej debaty publicznej i wzbudza ogromne zainteresowanie również organów międzynarodowych, takich jak Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu² (dalej także: CPT). W związku z tym, że postępowanie sądowe w pierwszej instancji zmierza ku końcowi, należy odpowiedzieć na pytanie, czy wszystkie okoliczności niniejszej sprawy zostały wyjaśnione zgodnie ze standardami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (dalej także: ETPCz, Trybunał). Jednocześnie na kanwie niniejszej sprawy sąd powinien odpowiedzieć na pytanie, czy w niniejszej sprawie poprzez użycie Tasera X2 nie doszło do niehumanitarnego lub poniżającego traktowania bądź stosowania tortur.

2. Stan prawny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić uwagę, że Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej³ w art. 40 stanowi, że: „[n]ikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania

¹ Protokół z rozprawy z dnia 12 lipca 2018 roku, sygn. akt V K 180/18, s. 2.

² CPT/Inf (2018) 39, Section: 6/42, 27 listopada 2017, dostęp: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng?i=p-pol-20170511-en-6> (data dostępu: 11-04-2019)

³ Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

kar cielesnych.”. W polskim systemie prawnym nie ma definicji tortur, dlatego należy w tym zakresie posługiwać się definicją zawartą w art. 1 ust. 1 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania⁴ (dalej: Konwencja o zakazie tortur), która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 10 grudnia 1984 roku, a ratyfikowana przez państwo polskie dnia 26 lipca 1989 roku. Zgodnie z ww. artykułem tortury oznaczają: „(...) każde działanie, którym jakiegokolwiek osobie umyślnie zadaje się ostry ból lub cierpienie, fizyczne bądź psychiczne, w celu uzyskania od niej lub od osoby trzeciej informacji lub wyznania, w celu ukarania jej za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także w celu zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub trzecią osobę albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji, gdy taki ból lub cierpienie powodowane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia albo za wyraźną lub milczącą zgodą. Określenie to nie obejmuje bólu lub cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie związanych z tymi sankcjami lub wywołanych przez nie przypadkowo.” Ponadto art. 2 ust. 1 Konwencji o zakazie tortur nakazuje, aby każde Państwo-Strona podjęło: „(...) skuteczne środki ustawodawcze, administracyjne, sądowe oraz inne w celu zapobieżenia stosowaniu tortur na całym terytorium znajdującym się pod jego jurysdykcją”. Również należy zwrócić uwagę na to, że art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej: EKPC, Konwencja) stanowi, że: „[n]ikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.”

Jednocześnie na kanwie niniejszej sprawy należy zwrócić uwagę na art. 2 EKPC chroniący prawo do życia, który stanowi, że: „ust. 1 Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę. Ust. 2 Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły: a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą; b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem; c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.”

⁴ Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378.

Także w niniejszej sprawie, co nie ulega najmniejszej wątpliwości, ma zastosowanie art. 6 EKPC stanowiący o prawie do rzetelnego postępowania. Jego brzmienie jest następujące: „ust. 1 Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości. Ust. 2 Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą. Ust. 3 Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do: a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia; b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony; c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony, do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości; d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia; e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.”

3. Obowiązki proceduralne na gruncie art. 2 i art. 6 EKPC

Jak już HFPC wskazała w Zgłoszeniu z dnia 6 lipca 2018 roku, Europejski Trybunał Praw Człowieka w zakresie art. 2 Konwencji stanowiącym o prawie do życia, wyznacza pewne obowiązki o charakterze proceduralnym. Trybunał uważa, że każdy wypadek pozbawienia życia przez funkcjonariuszy państwa wymaga reakcji o prawno-karnym charakterze, a więc przeprowadzenia śledztwa i – ewentualnie – procesu, prowadzącego do wyjaśnienia całokształtu okoliczności oraz ustalenia i ukarania osób odpowiedzialnych⁵. Postępowanie to może, oczywiście, przynieść – tak na etapie śledztwa, jak i procesu – umorzenie lub

⁵ Wyrok ETPC z dnia 20 maja 1999 r. w sprawie *Ogur p. Turcji*, skarga nr 21594/93, § 88; wyrok ETPC z dnia 17 września 2009 r. w sprawie *Magomedova i in. p. Rosji*, skarga nr 33933/05, § 136.

uniewinnienie⁶, ale stwierdzenie to musi zostać dokonane w sposób przekonujący i po przeprowadzeniu rzetelnej procedury. Postępowanie karne musi zostać wszczęte i prowadzone z urzędu, gdy tylko władze powezmą wiadomość o przypadku pozbawieniu życia; pozostawianie inicjatywy członkom rodziny nie czyni zadość państwowemu obowiązkowi działania⁷.

Postępowanie musi być prowadzone przez organ spełniający kryterium niezależności. Dotyczy to, przede wszystkim, etapu śledztwa. Nie mogą w nim uczestniczyć funkcjonariusze lub struktury, które – w wymiarze „hierarchicznym, instytucjonalnym lub praktycznym” – nie są niezależne od osób, których działania doprowadziły do śmierci człowieka⁸. Decydujące są pierwsze godziny postępowania, a późniejsze jego przejęcie przez inną, niezależną jednostkę policyjną nie uzdrawia naruszenia pierwotnego⁹. Braku niezależności osób prowadzących czynności nie uzdrawia też poddanie ich nadzorowi organu zewnętrznego o niezależnym charakterze¹⁰. Prokurator, nawet w systemie hierarchicznej organizacji prokuratury, spełnia cechę niezależności, chyba że „*pojawia się ścisła relacja współpracy prokuratora z konkretną jednostką policyjną*”¹¹. W tym miejscu należy także zwrócić uwagę na Protokół Stambulski¹², który jest rodzajem *soft law*, a jednocześnie podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Zgodnie z § 85 Protokołu Stambulskiego w przypadku podejrzenia, że funkcjonariusze państwowi stosowali tortury lub tolerowali ich stosowanie, powinno zostać przeprowadzone obiektywne i bezstronne dochodzenie. Takie dochodzenie powinno zostać przeprowadzone przez tzw. specjalną, niezależną komisję śledczą. Jednocześnie zgodnie z § 86 ww. protokołu: „*[c]zynnikami wskazującymi na zasadność podejrzenia, że organy państwowe były zaangażowane w stosowanie tortur lub że zachodzą szczególne okoliczności uzasadniające powołanie specjalnej, niezależnej komisji śledczej są m.in. następujące*

⁶ Wyrok ETPC z dnia ETPCz z dnia 27 listopada 2007 r. w sprawie *Brecknell p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 32457/04, § 66.

⁷ Wyrok ETPC z dnia 28 lipca 1998 r. w sprawie *Ergi p. Turcji*, skarga nr 23818/94, §§ 82-83; wyrok ETPC z dnia 6 lipca 2005 r. w sprawie *Nachova i in. p. Bułgarii*, skargi nr 43577/98 i 43579/98, § 111.

⁸ *Ogur p. Turcji*, §§ 91-92.

⁹ Wyrok ETPC z dnia 15 maja 2007 r. w sprawie *Ramsahai i in. p. Holandii*, skarga nr 52391/99, §§ 333-341.

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 4 maja 2001 r. w sprawie *McKerr p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 28883/95, § 128.

¹¹ *Ramsahai i in. p. Holandii*, § 344

¹² Protokół Stambulski został przekazany Wysokiemu Komisarzowi Narodów Zjednoczonych do Spraw Praw Człowieka dnia 9 sierpnia 1999 roku. Professional Training Series No. 8/Rev.1, ONZ Nowy Jork i Genewa, 2004,

dostęp: <https://www.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/miekkie-prawo-miedzynarodowe/protokol-stambulski/download,2534,0.html> (data dostępu 1`-04-2019).

sytuacje: (a) gdy ofiarę po raz ostatni widziano bez widocznych obrażeń w areszcie policyjnym lub ośrodku detencyjnym; (b) gdy *modus operandi* wskazuje jednoznacznie na stosowanie tortur przez państwo; (c) gdy funkcjonariusze państwowi lub osoby z nim związane podejmowały próby utrudnienia lub opóźnienia dochodzenia w sprawie stosowania tortur; (d) gdy prowadzenie niezależnego dochodzenia jest zgodne z interesem publicznym; (e) gdy dochodzenie prowadzone przez organy ścigania można zakwestionować z powodu braku stosownej wiedzy lub bezstronności lub z innych istotnych przyczyn, włączając w to znaczenie danej sprawy, stwierdzenie występowania określonego wzorca przemocy, wpływ skarg w związku z wymienionymi nieprawidłowościami lub innymi istotnymi przyczynami.”

Postępowanie musi mieć charakter efektywny, tzn. musi być prowadzone w sposób pozwalający zarówno na ustalenie przebiegu wypadków, jak i – ewentualne – oskarżenie i ukaranie osób odpowiedzialnych za bezprawne działania. Jest to wymaganie starannego działania, a nie – rezultatu, ale brak wyników dochodzenia może zostać usprawiedliwiony tylko, gdy spełnione zostaną przesłanki jego efektywności¹³. Po pierwsze, organy prowadzące dochodzenie muszą dysponować dostatecznymi uprawnieniami przy gromadzeniu faktów i formułowaniu ustaleń. Dochodzenie może stracić cechę efektywności, gdy organy odpowiedzialne za ochronę różnego rodzaju tajemnic odmawiają dostępu do niektórych informacji albo odmawiają zgody na przesłuchiwanie niektórych osób¹⁴ albo, gdy osoby przesłuchiwane nie mają bezwzględного obowiązku składania zeznań¹⁵. Po drugie, organy prowadzące dochodzenie muszą podjąć wszystkie rozsądne wymagane kroki i czynności¹⁶. Chodzić zwłaszcza może o prawidłowe zabezpieczenie śladów i dowodów¹⁷, ustalenie przyczyny śmierci i – w razie potrzeby – przeprowadzenie autopsji, nadanie jej dostatecznie szczegółowego charakteru i powierzenie oceny jej wyników kwalifikowanemu specjalistom¹⁸, wyjaśnienie kontekstu wypadków¹⁹, zidentyfikowanie wszystkich osób uczestniczących w wydarzeniu²⁰, przesłuchanie wszystkich świadków i zgromadzenie wszystkich dowodów²¹. W

¹³ *Nachova i in. p. Bułgarii*, § 113

¹⁴ *McKerr p. Zjednoczonemu Królestwu*, §§ 149-150.

¹⁵ Wyrok ETPC z dnia 4 maja 2001 r. w sprawie *Hugh Jordan p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 24746/94, § 127.

¹⁶ *Ramsahai i in. p. Holandii*, §§ 326-332.

¹⁷ Wyrok ETPC z dnia 14 grudnia 2000 r. w sprawie *Gul p. Turcji*, skarga 22676/93, § 89; wyrok ETPC z dnia 28 maja 2009 r. w sprawie *Basayeva i in. p. Rosji*, skargi nr 15441/05 i 20731/04, § 136.

¹⁸ Wyrok ETPC z dnia 28 marca 2000 r. w sprawie *Mahmut Kaya p. Turcji*, skarga nr 22535/93, § 89, *Ogur p. Turcji*, § 89; wyrok ETPC z dnia 24 marca 2011 r. w sprawie *Giuliani i Gaggio p. Włochom*, skarga nr 23458/02, § 249.

¹⁹ Wyrok ETPC z dnia 4 maja 2001 r. w sprawie *Shanaghan p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 37715/97, §§ 122-125.

²⁰ Wyrok ETPC z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie *Makaratzis p. Grecji*, skarga nr 50385/99, § 76.

tych kwestiach zasadzie subsydiarności nadawane jest węższe rozumienie, niż np. przy analizach rzetelności postępowania sądowego, prowadzonych na podstawie art. 6 EKPC. Szczególna ranga praw gwarantowanych w art. 2 Konwencji pozwala Trybunałowi na szczegółowe badanie zakresu i jakości czynności krajowych organów dochodzeniowych. Po trzecie, organy prowadzące dochodzenie muszą je ukierunkowywać na uzyskanie ustaleń odpowiadających materialnym standardom wynikającym z art. 2 EKPC. W szczególności konieczne jest badanie, czy pozbawienie życia odpowiadało kryterium „bezwzględnej konieczności”²². Konieczne jest też zawsze zbadanie (w postępowaniu głównym bądź w dochodzeniu wewnętrznym), czy – nawet przy braku odpowiedzialności funkcjonariuszy bezpośrednio stosujących „śmiertelną siłę – braki w planowaniu, przygotowywaniu i kontroli przebiegu operacji nie uzasadniają odpowiedzialności zwierzchników”²³. Po czwarte, jeżeli dochodzenie doprowadzi do ustalenia osób odpowiedzialnych za pozbawienie życia, to jego wynikiem powinno być osądzenie i ukaranie tych osób. W tej kwestii szczególna ranga art. 2 EKPC nakazuje odstępianie od generalnej zasady, iż Konwencja nikomu nie daje prawa do żądania ukarania innej osoby i uznanie, że na państwie może spoczywać obowiązek karania funkcjonariuszy odpowiedzialnych za świadome pozbawienie życia²⁴.

Postępowanie musi być prowadzone w sposób transparentny, zapewniający zarówno opinii publicznej, jak i bliskim ofiary, dostateczną informację o jego przebiegu i wynikach. Dotyczy to, w szczególności, udostępniania materiałów podsumowujących czy zamykających określone stadia postępowania²⁵ oraz należytego uzasadniania postanowień zamykających dochodzenie i niewnoszenie aktu oskarżenia²⁶. Bliscy ofiary muszą mieć możliwość uzyskania statusu procesowego, pozwalającego im na oddziaływanie na przebieg dochodzenia, w zakresie „niezbędnym dla ochrony ich uzasadnionych interesów”²⁷. Naruszenie tego wymagania może wynikać m.in. z braku informacji o kolejnych stadiach dochodzenia albo z utajnienia większości materiałów dochodzenia²⁸.

²¹ Wyrok ETPC z dnia 18 maja 2000 r. w sprawie *Velikova p. Bułgarii*, skarga nr 41488/98, §§ 78-84 i § 222.

²² *Nachova i in. p. Bułgarii*, § 113.

²³ *Basayeva i in. p. Rosji*, § 136.

²⁴ Wyrok ETPC z dnia 9 kwietnia 2009 r. w sprawie *Silih p. Słowenii*, skarga nr 71463/01, § 194.

²⁵ *McKerr p. Wielkiej Brytanii*, § 141.

²⁶ *Hugh Jordan p. Wielkiej Brytanii*, §§ 82-83.

²⁷ *Hugh Jordan p. Wielkiej Brytanii*, § 109.

²⁸ *Magomedova i in. p. Rosji*, § 141.

Niedopełnienie przez władze powyższych obowiązków proceduralnych prowadzi do stwierdzenia naruszenia art. 2 EKPC. W praktyce orzeczniczej przyjęła się zasada odrębnego orzekania o naruszeniu materialnego i proceduralnego aspektu „prawa do życia”. Nierzadko też stwierdzenie naruszenia proceduralnego traktuje się jako swego rodzaju namiastkę, gdy Trybunał – z uwagi na skąpość materiałów – nie jest w stanie stwierdzić, że doszło do materialnego naruszenia „prawa do życia”. Jeżeli jednak pozbawienie życia nastąpiło w warunkach, gdy władze ponoszą pełną odpowiedzialność za życie i zdrowie człowieka (np. sytuacja pozbawienia wolności), nieadekwatność krajowego dochodzenia może doprowadzić do wniosku, że doszło także do naruszenia materialnego, o którym mowa była w Zgłoszeniu z dnia 6 lipca 2018 roku. Wynika to ze szczególnego rozłożenia ciężaru dowodu – władze są odpowiedzialne za los ludzi znajdujących się w ich dyspozycji, więc – w razie śmierci – na nich ciąży przełamanie domniemania, że ponoszą za to odpowiedzialność²⁹.

Fundacja pragnie w tym miejscu zwrócić uwagę na art. 6 ust. 3 lit. d EKPC, który dotyczy prawa do przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania przesłuchania świadków obrony na takich samych zasadach, jak świadków oskarżenia. Gwarancja zapisana w art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji nazywana jest niekiedy zasadą równości broni w postępowaniu dowodowym. Określenie to dobrze oddaje istotę omawianej gwarancji: rzecz polega na tym, aby obie strony, zarówno oskarżenie, jak i obrona miały równe szanse w postępowaniu dowodowym przed sądem, na równych prawach mogły uczestniczyć w przeprowadzaniu dowodów i na równych prawach mogły je inicjować. Prawo do przesłuchiwanie świadków „na równych prawach” wynika bezpośrednio z zasady równości broni³⁰ i stanowi ważny komponent konceptu rzetelnego procesu. Z tego też powodu w postępowaniu przed Trybunałem naruszenie art. 6 ust. 3 lit. d EKPC rozpatrywane jest łącznie z ewentualnym naruszeniem art. 6 Konwencji³¹. Omawiana gwarancja wiąże się jednak nie tylko z równością broni, ale także z innym ważnym elementem konceptu *fair trial*, a mianowicie z prawem do wysłuchania. Literalnie przepis art. 6 ust. 3 lit. d EKPC przewiduje dwie niezależne od siebie gwarancje: jedna odnosi się do świadków oskarżenia i sprowadza się do aktywnego udziału oskarżonego w przesłuchaniu świadków przedstawionych przez oskarżyciela. Druga otwiera oskarżonemu drogę do przedstawiania sądowi wniosków o przesłuchanie świadków na swoją obronę, przy czym przepis gwarantuje, że świadkowie ci będą dopuszczeni do procesu i przesłuchani na

²⁹ Wyrok ETPC z dnia 24 marca 2009 r. w sprawie *Mojsiejew p. Polsce*, skarga nr 11818/02, § 65.

³⁰ Wyrok ETPC z dnia 22 kwietnia 1992 r. w sprawie *Vidal p. Belgii*, skarga nr 12351/86, § 33

³¹ Wyrok ETPC z dnia 19 lutego 1991 r. w sprawie *Isgro p. Włochom*, 11339/85, § 33.

tych samych zasadach, co świadkowie strony przeciwnej. Udział obrony w przesłuchaniu świadków oskarżenia pełni doniosłą rolę. Formułując stosowne pytania pod adresem świadków obrona ma szansę na sprawdzenie ich wiarygodności i przekonania sądu o ewentualnym jej braku. Jest rzeczą wiadomą, że odpowiednie spreparowanie wypowiedzi i wyłowienie z niej tego, co jawi się jako potrzebne dla dowiedzenia określonej tezy, zawsze jest możliwe. Udział obrony w przesłuchaniu ma takiej praktyce zapobiec. Prawo do udziału w postępowaniu dowodowym nie ogranicza się do dowodów ze świadków. Strony muszą mieć prawo do zapoznania się ze wszystkimi dowodami i komentowania tych dowodów³². Kwestie te nie mieszczą się jednak w zakresie przedmiotowym art. 6 ust. 3 lit. d, lecz stanowią element prawa do rzetelnego procesu. Z przepisu tego nie wynika, co dzieje się wówczas, jeśli obronie nie umożliwiono zadania pytań świadkom oskarżenia albo nie pozwolono na złożenie wniosków dowodowych, względnie wnioski te bezpodstawnie oddalono. Jednakże na to pytanie stara się odpowiedzieć judykatura, biorąc pod uwagę znaczenie zeznań danego świadka dla treści ustaleń i wyniku sprawy i na tym tle poszukując odpowiedzi na pytanie, czy postępowanie karne w sprawie, jako całość, było rzetelne³³. W literaturze wskazuje się, że: „[s]formułowanie „prawo do żądania” jest nieco mylące. Nie chodzi bowiem o to, aby obrona była uprawniona do składania wniosków dowodowych, ale o to, aby te wnioski były uwzględniane, a tylko wyjątkowo – w razie istnienia jasno określonych przyczyn – oddalane.”³⁴. Dlatego też Trybunał w kwestii podstaw oddalania wniosków dowodowych zauważył, że dopuszczalne jest oddalenie takiego wniosku, jeżeli nie ma on znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Taka decyzja musi być jednak wnikliwie przez sąd rozważona i uzasadniona³⁵. Nie może być mowy o naruszeniu Konwencji, gdy wniosek oddalany jest z tego powodu, że dowodu nie da się przeprowadzić, albo gdy jego przeprowadzenie byłoby niedopuszczalne.

4. Nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie – rozumienie tortur przez Europejski Trybunał Praw Człowieka

HFPC pragnie wskazać, że w przypadku sprawy, w której badane jest ewentualne przekroczenie uprawnień przez funkcjonariuszy Policji, istotne są gwarancje wynikające z art.

³² Wyrok ETPC z dnia 18 lutego 1997 r. w sprawie *Niederöst-Huber p. Szwajcarii*, skarga nr 18990/91, § 23.

³³ Wyrok ETPC z dnia 14 lutego 2002 r. w sprawie *Visser p. Holandii*, skarga nr 26668/95, § 43.

³⁴ Piotr Hofmański, *Artykuł 6 [Prawo do rzetelnego procesu sądowego]*, [w:] Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Komentarz do artykułów 1-18, pod. red. Leszka Garlickiego, 2010, wyd. 1, C.H. Beck, publ. Legalis.

³⁵ *Vidal p. Belgii*, § 33; Wyrok ETPC z dnia 19 kwietnia 1993 r. w sprawie *Kraska p. Szwajcarii*, 13942/88, § 30.

3 EKPC. Dlatego też HFPC pragnie przypomnieć, że, jak wynika z ogólnych standardów wskazanych już w Zgłoszeniu z dnia 6 lipca 2018 roku, zakaz tortur ustanowiony w art. 3 Konwencji ma charakter absolutny i nie dopuszcza jakichkolwiek wyjątków³⁶. Innymi słowy, każde „wkroczenie” w sferę objętą zakazem maltretowania stanowi naruszenie. Zakaz maltretowania obowiązuje niezależnie od postępowania osoby nim dotkniętej³⁷. Nie ma także decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny³⁸.

Orzecznictwo ETPC dotyczące art. 3 Konwencji wskazuje również na spoczywające na władzach publicznych obowiązki o charakterze proceduralnym, nakazujące przeprowadzenie „efektywnego badania” wszelkich zarzutów maltretowania. Obowiązki te są tożsame z obowiązkami wynikającymi z art. 2 EKPC. Zatem Państwo ma obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia każdej sprawy, w której doszło potencjalnie do naruszenia zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy Policji.

Trybunał wskazuje, że art. 3 EKPC ustanawia jedną z podstawowych wartości społeczeństwa demokratycznego. Wyżej wymieniony artykuł zakazuje w kategoriach bezwzględnych tortur lub niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, niezależnie od okoliczności i zachowania ofiary. W przeciwieństwie do większości klauzul zawartych w Konwencji, art. 3 nie przewiduje wyjątków, a także żadne odstępstwa od niego nie są dopuszczalne na podstawie art. 15 Konwencji, nawet w przypadku zagrożenia publicznego zagrażającego życiu narodu. W celu objęcia zakresem art. 3 EKPC złe traktowanie musi osiągnąć minimalny poziom dotkliwości. Ocena tego minimum jest względna: zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak czas trwania leczenia, w tym jego skutki fizyczne lub psychiczne oraz, w niektórych przypadkach, płeć, wiek i stan zdrowia ofiary³⁹.

³⁶ Wyrok ETPC z dnia 15 listopada 1996 r. w sprawie *Chahal p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, § 96.

³⁷ Wyrok ETPC z dnia 18 stycznia 1979 r. w sprawie *Irlandia p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, § 163; *Chahal p. Zjednoczonemu Królestwu*, § 80.

³⁸ *Irlandia p. Zjednoczonemu Królestwu*, § 159.

³⁹ Wyrok ETPC z dnia 30 września 2014 r. w sprawie *Anzhelo Georgiev i in. p. Bułgarii*, skarga nr 51284/09, § 65 i wyroki tam powołane, por. Wyrok ETPC z dnia 15 stycznia 2019 r. w sprawie *Gjini p. Serbii*, skarga nr 1128/16, § 73 i § 76.

Należy podkreślić, że art. 3 Konwencji nie zakazuje stosowania siły w pewnych ściśle określonych okolicznościach. W przypadku konfrontacji osoby z policją lub innymi funkcjonariuszami państwowymi odwołanie się do siły fizycznej, która nie jest bezwzględnie wymagana przez jej własne zachowanie, narusza godność ludzką i w zasadzie stanowi naruszenie praw określonych w art. 3 EKPC. Takie ścisłe podejście oparte na zasadzie proporcjonalności zostało zaakceptowane przez Trybunał również w odniesieniu do sytuacji, w których osoba fizyczna znajdowała się już pod pełną kontrolą policji. Tam, gdzie zranienie obywatela nastąpiło z rąk funkcjonariusza policji, ciężar wykazania konieczności użycia siły spoczywa na rządzie – w innym wypadku ETPC stwierdzi naruszenie art. 3 Konwencji⁴⁰. Jednocześnie artykuł 3 EKPC nie zakazuje użycia siły przez funkcjonariuszy Policji podczas zatrzymania. Niemniej użycie siły musi być proporcjonalne i bezwzględnie konieczne w okolicznościach sprawy. W tym względzie ważne jest na przykład, czy istnieje powód, by sądzić, że dana osoba opiera się zatrzymaniu lub dąży do ucieczki, powoduje obrażenia lub szkody albo zataja dowody. Trybunał przypomniał w szczególności, że każde odwołanie się przez państwo do siły fizycznej, która nie została uznana za niezbędną ze względu na zachowanie osoby, przeciwko której została użyta, narusza godność ludzką i w zasadzie narusza prawo określone w art. 3 EKPC⁴¹.

5. Najnowsze orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka ws. użycia paralizatora

Dnia 23 maja 2019 roku zapadł wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Kanciał p. Polsce*⁴², w której Trybunał stwierdził naruszenie art. 3 EKPC w aspekcie materialnym i proceduralnym. W niniejszej sprawie skarżący został zatrzymany w 2011 roku o godzinie 6 rano przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego, wspieranych przez oddział antyterrorystyczny, ponieważ był podejrzewany o wzięcie udziału w porwaniu. Jak wskazał p. Kanciał w skardze, w trakcie zatrzymania, które miało miejsce w mieszkaniu znajomych skarżącego, został pobity w głowę, plecy oraz rażony paralizatorem w plecy, pośladki i genitalia przez funkcjonariuszy pomimo tego, że się poddał i był unieruchomiony. W momencie, w którym leżał twarzą do ziemi, jeden z funkcjonariuszy przycisnął ją tak, że dotykała ona kałuży krwi, która powstała po zranieniu jego znajomego. W trakcie przewożenia p. Kanciała do jednostki Policji w radiowozie był on dalej rażony paralizatorem,

⁴⁰ *Anzhelo Georgiev i in. p. Bułgarii*, §§ 66-68 i wyroki tam powołane; Wyrok ETPC z dnia 20 lutego 2019 r. w sprawie *Samesov p. Rosji*, skarga nr 57269/14, § 47.

⁴¹ Wyrok ETPC z dnia 15 października 2013 r. w sprawie *Gutsanovi p. Bułgarii*, skarga nr 34529/10, § 126.

⁴² Wyrok ETPC z dnia 23 maja 2019 r. w sprawie *Kanciał p. Polsce*, skarga nr 37023/13.

dopóki nie zaczął się dusić. Będąc w komisariacie, podczas prowadzenia przesłuchania skarżący musiał klęczeć twarzą do ściany przez pół godziny, ponieważ policjanci próbowali ustalić szczegóły porwania. Po dwóch dniach p. Kanciał został zwolniony z aresztu i nigdy nie postawiono mu żadnych zarzutów. Skarżący złożył zawiadomienie dotyczące możliwego przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy CBS, jednak prokuratura umorzyła śledztwo, ponieważ uznała, że zebrany materiał dowodowy nie wskazywał na przekroczenie uprawnień przez policjantów. Jednocześnie skarżący złożył zażalenie na postanowienie prokuratury, które sąd następnie oddalił.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku *Kanciał p. Polsce* przypomniał, że o naruszeniu art. 3 EKPC można mówić w przypadku każdej osoby pozbawionej wolności przez funkcjonariuszy Policji, względem której została użyta siła fizyczna, która nie była konieczna. Jak wskazał Trybunał, nie jest jasne, ile razy został użyty paralizator w mieszkaniu oraz w trakcie przewożenia do komisariatu. Jednocześnie ETPC podkreślił, że śledztwo również nie pomogło wykazać tego faktu. Ślady na ciele skarżącego i opinie, które zostały przeprowadzone w trakcie postępowania przygotowawczego mogły wskazywać na użycie paralizatora z przyłożenia. W tym miejscu ETPC powołał się na rekomendacje CPT, który wskazuje, że użycie paralizatora z przyłożenia może powodować intensywny, miejscowy ból, który może doprowadzić do poparzenia skóry. Dlatego też Trybunał stwierdzając naruszenie art. 3 EKPC w aspekcie materialnym wskazał, że użycie przez funkcjonariuszy Policji siły w trakcie unieruchomienia skarżącego było zbędne i nadmierne. Jeśli chodzi zaś o stwierdzenie naruszenia art. 3 Konwencji w zakresie proceduralnym, ETPC wskazał, że – jak wykazało śledztwo – użycie paralizatora względem skarżącego miało miejsce ze względu na niepodporządkowanie się poleceniom. Jednakże dla Trybunału takie wyjaśnienie jest niewystarczające, ponieważ w szczególności prokurator nie odniósł się do zarzutów skarżącego dotyczących wielokrotnego korzystania z paralizatora po tym, jak został on unieruchomiony na podłodze i podczas transportu do komisariatu Policji. Prokurator nie zajął się również zarzutami pobicia podczas transportu skarżącego, a później w trakcie zatrzymania przez Policję. Ponadto Trybunał wskazał, że nie przeprowadzono dokładnej analizy, czy paralizator został użyty zgodnie z obowiązującym w tamtym czasie polskim prawem. Jak podkreślił ETPC, konieczność stosowania paralizatora przez funkcjonariuszy Policji podczas zatrzymania musi być zbadana w rygorystyczny sposób, ponieważ użycie go z przyłożenia powoduje intensywny ból i czasowe unieruchomienie. Jak podkreślił Trybunał, władze muszą zawsze podejmować poważne próby, aby dowiedzieć się, co się stało i nie

powinny opierać się na pochopnych lub nieuzasadnionych wnioskach, aby zamknąć śledztwo. ETPC wskazał, że w niniejszej sprawie prokuratura bezwarunkowo zaakceptowała oświadczenia ośmiu funkcjonariuszy Policji – członków specjalnego oddziału antyterrorystycznego – nie biorąc pod uwagę faktu, że w oczywisty sposób byli oni zainteresowani wynikiem sprawy i zmniejszeniem zakresu odpowiedzialności. Prokuratura przyznała znacznie mniejszą wagę zeznaniom skarżącego, które były poparte zaświadczeniami lekarskimi oraz innymi dowodami. Prokurator nie wziął ponadto pod uwagę faktu, że przed swoją decyzją skarżący i jego domniemani współnicy zostali oczyszczeni ze wszystkich zarzutów. Dlatego też Trybunał stwierdził o naruszeniu art. 3 EKPC w aspekcie proceduralnym.

6. Zastosowanie art. 1 Konwencji o zakazie tortur w praktyce

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zwrócić uwagę na możliwość praktycznego zastosowania przez sądy art. 1 ust. 1 Konwencji o zakazie tortur. Przykładem takiego praktycznego zastosowania, jest wyrok z dnia 30 stycznia 2018 roku wydany przez Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie (sygn. akt IV K 717/17), którym to sąd skazał funkcjonariuszy Policji na kary bezwzględnego pozbawienia wolności za popełnienie czynów zabronionych określonych w art. 231 k.k. i 247 k.k. Jeden z funkcjonariuszy miał dopuścić się przekroczenia uprawnień w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego poprzez zastosowanie prywatnego paralizatora w trakcie zatrzymania, jak i podczas pobytu zatrzymanego w izbie wytrzeźwień. Funkcjonariusz działając ze szczególnym okrucieństwem dopuścił się znęcania fizycznego i psychicznego nad zatrzymanym poprzez unieruchomienie go w pojeździe służbowym kajdankami, wyzywanie obelżywymi słowami, pozbawienie odzieży, stosowanie przemocy w postaci uderzenia pięścią w twarz, co spowodowało obrażenia na wewnętrznej powierzchni policzka lewego w postaci nieregularnego ubytku śluzówki pokrytego włókniakiem, a użycie prywatnego paralizatora i rażenie prądem w klatkę piersiową, narządy płciowe oraz okolice prawego uda spowodowały obrażenia ciała w postaci oparzeń termicznych 2 stopnia skóry po prawej stronie klatki piersiowej, w części dolnej i na powierzchni przyśrodkowej części bliższej uda prawego, a także na skórze worka mosznowego po stronie prawej oraz na spodniej powierzchni prącia. Ten sam funkcjonariusz miał dopuścić się użycia dwukrotnie prywatnego paralizatora względem innego zatrzymanego, który przebywał w tej samej izbie wytrzeźwień. Był on w trakcie rażenia paralizatorem skutu kajdankami, a rażenie miało mieć miejsce w okolicach worka mosznowego. Pozostała dwójka

funkcjonariuszy policji miała dopuścić do znęcania się psychicznego i fizycznego nad pierwszym zatrzymanym. Sąd w uzasadnieniu wskazał, że: „[n]ależy wziąć pod uwagę wagę naruszonych obowiązków oraz konsekwencje ich naruszenia dla świadomości społeczeństwa: podstawą skuteczności policji jest respekt i szacunek jaką darzą ją obywatele, a nie strach przed brutalnością i nieprzewidywalnością policjantów. Przez pryzmat takich przypadków istnieje niebezpieczeństwo, iż policja zacznie być postrzegana jako formacja niezdiscyplinowana i nieprofesjonalna, skłonna używać przemocy bez potrzeby i dla kaprysu, a zatem niegodna zaufania – co wpływa bezpośrednio na bezpieczeństwo powszechne.” Jednocześnie w wyroku tym, sąd wskazał, że: „(...) użycie paralizatora w obu przypadkach spełniało definicję tortur z ratyfikowanej przez Polskę konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania”⁴³.

Sąd Okręgowy w Lublinie rozpatrując apelacje od powyższego wyroku, wyrokiem z dnia 18 grudnia 2018 roku (sygn. akt V Ka 463/18) utrzymał w mocy wyrok sądu I instancji. W uzasadnieniu odnosząc się do kwestii Konwencji o zakazie tortur, wskazał, że: „[t]rafnie Sąd Rejonowy uznał, że użycie paralizatora w stosunku do obydwu oskarżonych spełniało definicję tortur określoną w art. 1 konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania, ratyfikowanej przez Polskę (Dz. U. z 1989 r. nr 6, poz. 378). Należy też wskazać, że skoro z założenia projektodawcy wynikało, że w przepisie art. 247 k.k. chciał się on odnieść do art. 3 EKPCzPW, to na znamię szczególnego okrucieństwa należy patrzeć przez pryzmat nieludzkiego i poniżającego traktowania, o którym mowa w tym przepisie Konwencji. Dokonując wykładni art. 3 EKPCzPW, Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że aby mówić o pogwałceniu zakazu nieludzkiego i poniżającego traktowania, musi być osiągnięty pewien stopień dolegliwości dla ofiary. Ocena tego stopnia jest relatywna i zależy od okoliczności sprawy, od czasu, fizycznych i psychicznych skutków, płci, wieku oraz stanu zdrowia ofiary. Tortury są niczym innym jak nieludzkim lub poniżającym traktowaniem o szczególnym natężeniu (Irlandia p. Wielkiej Brytanii, wyrok z 18.01.1978 r., Seria A nr 25). Trybunał wskazywał, że sięganie po siłę fizyczną, która nie była ściśle konieczna w stosunku do osoby pozbawionej wolności ze względu na jej własne zachowanie uderza w ludzką godność i stanowi w zasadzie naruszenie prawa zagwarantowanego w art. 3. Rząd musi

⁴³ Wyrok Sądu Rejonowego Lublin Zachód w Lublinie z dnia 30 stycznia 2018 roku, sygn. akt IV K 717/17.

wykazać przy pomocy przekonujących argumentów, że użycie siły, które doprowadziło do licznych poważnych obrażeń, nie było nadmierne (por. Dzwonkowski przeciwko Polsce - wyrok ETPC z dnia 12 kwietnia 2007 r., skarga nr 46702/99, [w:] M.A. Nowicki, Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 2007, Oficyna, 2008, s. 48, oraz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 25 stycznia 2018 r., sprawa Sidiropoulos i Papakostas przeciwko Grecji, skarga nr 33349/10).”⁴⁴.

7. Stosowanie paralizatorów – perspektywa organów międzynarodowych

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie również wskazać, że organizacje międzynarodowe zwracają uwagę, że stosowanie paralizatorów może doprowadzać do niehumanitarnego lub poniżającego traktowania bądź stosowania tortur. W pierwszej kolejności należy podkreślić, że Komitet Przeciwko Torturom Organizacji Narodów Zjednoczonych (dalej: CAT) w raporcie z 2013 roku podniósł, że Polska powinna zapewnić, iż użycie paralizatorów ograniczone zostanie wyłącznie do sytuacji ekstremalnych – tam, gdzie istnieje realne i bezpośrednie zagrożenie dla życia lub ryzyko poważnych obrażeń – i że broń ta jest używana tylko przez wyszkolonych funkcjonariuszy, jako substytut broni palnej. CAT wskazał także, że wykorzystanie paralizatorów powinno podlegać zasadom konieczności i proporcjonalności⁴⁵.

Jednocześnie, pomimo tego, że nie w odniesieniu do Polski, CAT w 2007 roku wskazał Portugalii, że jest zaniepokojony zakupem przez Portugalię Taser’ów X26, gdyż użycie tej broni powoduje silny ból stanowiący formę tortur, a w niektórych przypadkach może nawet spowodować śmierć⁴⁶. Dlatego też, zdaniem CAT, Portugalia powinna rozważyć rezygnację z użycia Taser’ów X26”, której wpływ na stan fizyczny i psychiczny osób, wydaje się naruszać art. 1 Konwencji o zakazie tortur⁴⁷.

⁴⁴ Wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 18 grudnia 2018 roku sygn. akt V Ka 463/18

⁴⁵ Conclusions and recommendations of the Committee against Torture, 23 grudnia 2013 roku, CAT/C/POL/CO/5-6, dostęp: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsv0yVMI.Y8ltqp7eIpaWy9%2fzhpqAgxlv0wYIHQRBCyv6Z5WSAJ4mcQ2Iea4vsJ8k3h%2fQY3d6Rp6d2fr%2fQBcD8leI5hagJXl9LdkxR6L9Oq8QZ> (data dostępu: 11-04-2019).

⁴⁶ CAT swoje spostrzeżenia oparł na analizie zgonów z powodu użycia Tasera X26 w USA – przyp. autor.

⁴⁷ Conclusions and recommendations of the Committee against Torture, 19 lutego 2008 roku, CAT/C/PRT/CO/4, dostęp: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsvQVdNRtaN7IpeI GqXma5IXusxSjo%2b0L4DGx45jzlAzYWnNfQ0enwzX6AzaNgcHNLOzxe6nnZfJ7BJOU6wyPv%2bdNZSY ynhJpt5ddZj39QLz> (data dostępu: 11-04-2019).

Również kwestię używania paralizatorów przez funkcjonariuszy Policji w Polsce rozpatrywał Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, który podczas wizyty w Polsce w 2017 roku zapoznawał się także ze sprawą śmierci Igora Stachowiaka. CPT w raporcie ze swojej wizytacji zalecił zwrócenie szczególnej uwagi na powtarzanie wszystkim policjantom instrukcji dotyczących właściwego postępowania w odniesieniu do używania paralizatorów (taserów) i egzekwowania tych zasad. W tym kontekście wszystkim pracownikom policji, jak wskazał CPT, należy wyjaśnić, że taser może być używany tylko wtedy, gdy istnieje rzeczywiste i bezpośrednie zagrożenie życia lub ryzyko poważnych obrażeń. Użycie takiej broni wyłącznie w celu zmuszenia do wykonania polecenia, jak wskazał CPT, jest niedopuszczalne. Zdaniem CPT stosowanie taserów powinno podlegać zasadom konieczności, pomocniczości, proporcjonalności, uprzedniego ostrzeżenia (w miarę możliwości) i ostrożności. Co więcej, korzystanie z takiej broni powinno być dozwolone tylko wtedy, gdy inne mniej inwazyjne środki przymusu bezpośredniego przymusowe (negocjacje i perswazja, techniki kontroli ręcznej itp.) zawiodły lub są niewykonalne i jest to jedyna możliwa alternatywa dla stosowania metody o większym ryzyku obrażeń lub śmierci (np. broni palnej)⁴⁸.

8. Zakończenie

Helsińska Fundacja Praw Człowieka wyraża nadzieję, że standardy przedstawione w niniejszej opinii dotyczące aspektów proceduralnych wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka pozwolą ustalić Wysokiemu Sądowi, czy na tym etapie postępowanie zostało przeprowadzone przede wszystkim w sposób efektywny i pełny, tak aby nie doszło do naruszenia Konwencji. Ponadto HFPC wyraża nadzieję, że przedstawione standardy będą pomocne na etapie wyrokowania i przypisania ewentualnego sprawstwa, także w przypadku wypełnienia dyspozycji, o której mowa w art. 1 ust. 1 Konwencji o zakazie tortur. Jednocześnie HFPC pragnie zwrócić uwagę, że ewentualna kara, jaką powinni otrzymać oskarżeni, aby była zgodna z wytycznymi ETPC, powinna mieć charakter odstraszący, a instytucja warunkowego zawieszenia wykonania kary nie powinna być nadmiernie

⁴⁸ CPT/Inf (2018) 39, Section: 6/42, 27 listopada 2017; identyczne zalecenia zostały wydane przez CPT względem Bułgarii w 2018 roku – CPT/Inf (2018) 15, Section: 7/42, 28 marca 2018, dostęp: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng?i=p-bgr-20170925-en-7> (data dostępu: 11-04-2019).

wykorzystywana w przypadkach, w których stwierdzono, że doszło do złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji⁴⁹.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
SEKRETARZ ZARZĄDU

Piotr Kładoczny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU

Danuta Przywara

Załączniki:

1. 6 odpisów Stanowiska Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

⁴⁹ Wyrok ETPC dnia 25 stycznia 2018 r. w sprawie *Sidiropoulos i Papakostas p. Grecji*, skarga nr 33349/10; Wyrok ETPC z dnia 20 października 2010 r. w sprawie *Valeriu and Nicolae Rosca p. Mołdawii*, skarga nr 41704/02, § 76.